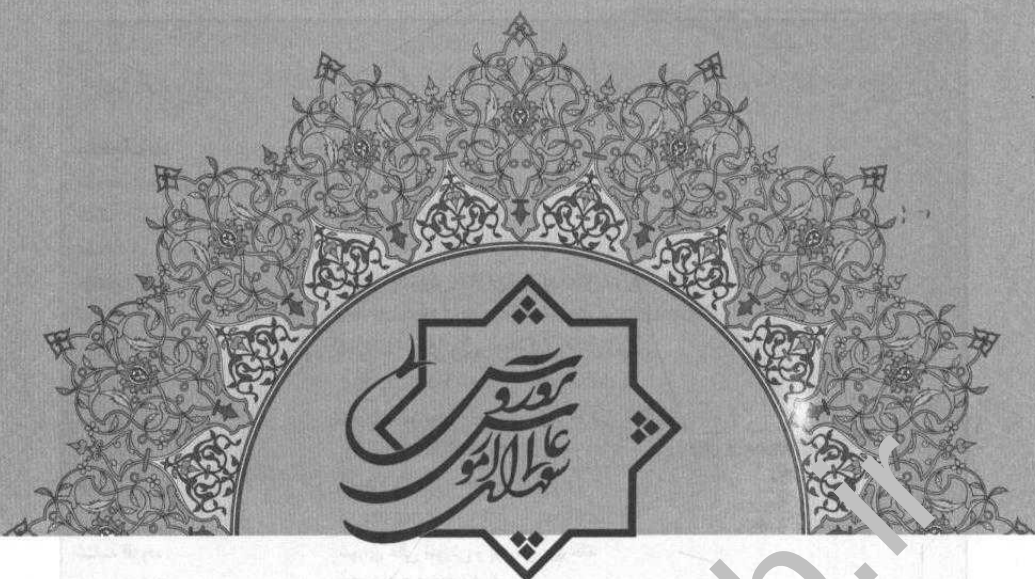

مفهوم موقعیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

دکتر منیره رضایی

سرشناسه	:	رضایی، منیره ۱۳۳۸_
عنوان و نام پدیدآور	:	مفهوم موقعیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش / منیره رضایی؛ دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش.
مشخصات نشر	:	تهران: پارپیرا، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۲۰۸ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۸۶۱۵-۳۴-۷
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	آموزش و پرورش -- ایران -- هدفها و نقشها
موضوع	:	Education -- Iran-- Aims and objectives
موضوع	:	تحولات آموزش و پرورش -- ایران -- آینده‌نگری
موضوع	:	Education-- Iran-- Forecasting
موضوع	:	تحولات آموزشی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۴
موضوع	:	Educational change -- Iran -- History -- 20th century
موضوع	:	آموزش و پرورش -- ایران -- نوآوری
موضوع	:	Education -- Iran -- Innovation
شناسه افزوده	:	شورای عالی آموزش و پرورش. دبیرخانه
رده بندی کنگره	:	LA۱۳۵۱ / ۶م۷ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	:	۳۷۰/۹۵۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۴ ۳۷۹

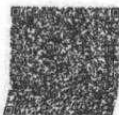
انتشارات پارپیرا

www.parpiran.org

عنوان کتاب: مفهوم موقعیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
پدیدآور: منیره رضایی
نوبت و تاریخ چاپ: اول / ۱۳۹۷
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۱۵-۳۴-۷
شناسه مجوز: ۹-۳۶۲۱۹-۱۱۴۴۳۲
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
ویراستار: منیره رضایی
صفحه‌آرایی: یاسمن بختیاری‌راد
طراح جلد: لیدا حسن‌پور
لیتوگرافی، چاپ و صحافی: خجسته
قیمت: ۴۲۰۰۰۰ ریال

نشانی انتشارات: تهران، خیابان سپاه، خیابان حقوقی، کوچه شهید مقدم، پلاک ۴، طبقه دوم. شماره تماس: ۰۹۹۰۵۲۹۶۳۸۹-۷۷۶۰۲۶۱۳
نشانی دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش: تهران، میدان فردوسی، شهید سپهبدقمری، نبش خیابان سمیه، ساختمان مرحوم علاقه‌مندان، طبقه ۴ شماره تماس: ۸۲۲۸۴۱۱۱

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش محفوظ است.

پیشگفتار

آموزش و پرورش به عنوان نهاد فرهنگی، اجتماعی، نقش اساسی و بی‌بدیل در تربیت نیروی انسانی، تولید سرمایه اجتماعی و زمینه‌سازی برای توسعه و پیشرفت کشور دارد. به همین دلیل سرمایه‌گذاری در این نهاد سرنوشت‌ساز و چاره‌اندیشی برای به روزآوری و ارتقای فعالیت‌ها و برنامه‌های اثربخش آن، در سرفصل‌ها، سیاست‌های عمومی و فرهنگی اکثر کشورها قرار دارد.

در ایران عزیز ما نیز پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بارها برای نوسازی و بهسازی فرایند تعلیم و تربیت طرح‌ها و برنامه‌های اصلاحی و طراحی و اجراء شده است در دهه اخیر ضرورت همپایی با تحولات محیطی در محله داخلی و بین‌المللی و پاسخگویی به نیازهای زمان، رهایی از کاستی‌ها و ناکارآمدی‌ها سرآمد، افزایش بهره‌وری، تربیت نیروی انسانی با شایستگی‌ها و بایستگی‌های لازم و دستیابی به آموزش و پرورش پویا و موفق دلایلی بود که به تدوین و تصویب «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» منتهی گردید تا با تحقق و اجرایی شدن آن و با بهره‌گیری هوشمندانه از تمام فرصت‌ها، منابع و امکانات، آموزش و پرورش موجود به آموزش و پرورش اثربخش و در تراز جمهوری اسلامی تبدیل شود.

این آبر پروژۀ پژوهشی که با اجرای بیش از ۸۰ پروژۀ پژوهشی و با مشارکت بیش از ۵۵۰ پژوهشگر توانمند و مجرب به مدت ۶ سال انجام شده، دستاورها و یافته‌های فراوانی داشته است که یکی از مهم‌ترین دستاوردهای تحول‌آفرین آن، «تدوین مبانی نظری تحول بنیادین» حاوی «فلسفۀ تربیت در جمهوری اسلامی ایران» و «فلسفۀ تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران» و «رهنامۀ تربیت رسمی عمومی در جمهوری اسلامی ایران» بوده است. در نتیجۀ این تلاش جمعی بزرگ و سترگ تحول بنیادین را به مثابۀ «انقلاب فرهنگی در آموزش و پرورش» متجلی ساخته است.

در سند تحول بنیادین، دو نوع واژگان و مفهوم وجود دارد:

الف) واژگان جدید با مفاهیم نوین :

این واژگان در ادبیات رایج آموزش و پرورش کشور و در اسناد و قوانین موجود، وجود نداشته و از نوآوری‌ها و ابداعات سند تحول بنیادین محسوب می‌شود. مانند: حیات طیبه، شایستگی‌های پایه، تکوین و تعالی هویت، موقعیت، ساحت‌های تربیتی، ارکان سهیم و مؤثر و... لذا فهم صحیح این واژگان و مفاهیم، نیازمند درک عمیق و دقیق مبانی نظری سند تحول بنیادین است.

ب) واژگان قدیم با مفاهیم جدید:

تعدادی از واژگان سند تحول بنیادین، در آموزش و پرورش رایج و در اسناد و مدارک گذشته هم وجود داشته است لیکن معنای آن‌ها بر اساس مبانی نظری سند تحول تغییر کرده است. در نتیجه تنها «اشتراک لفظی» با گذشته دارند و معنای آن‌ها متفاوت و جدید است مانند: مدرسه، تربیت، معلم، خانواده.

تعریف «تربیت» در سند تحول بنیادین با تعاریف رایج «تربیت» در آموزش و پرورش، تفاوت جدی و اساسی دارد. «مدرسه» در سند تحول، تعریف هدف کارکرد و مأموریت جدیدی پیدا کرده است که آن را با مدارس رایج کاملاً متفاوت و متمایز می‌سازد.

لذا درک واژگان و مفاهیم سند تحول بنیادین، باید در متن و زمینه (Context) سند تحول انجام شود و مبتنی بر مفاهیم نظری سند تحول بنیادین و در چارچوب مبانی نظری سند صورت پذیرد در غیر این صورت، باعث انحراف در فهم و اجرای سند تحول بنیادین خواهد شد. زیرا هر واژه در شبکه معنایی خاص خود معنا و مفهوم پیدا می‌کند و باید از مجموعه بهم پیوسته مفهومی خود، تبیین و تفسیر شود.

به بیان دیگر، تحول بنیادین از سنخ تغییرات اساسی و پارادایمی در انگاره‌ها و الگوهای ذهنی اندیشیدن (Paradigm shift) است و بنیان‌ها و مبانی خرد و کلان نگاه به آموزش و پرورش و اصول و رویکردهای حاکم بر آن‌ها را تغییر می‌دهد. در نگاه جدید،

مبتنی بر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و در چارچوب فرهنگ ایرانی اسلامی، واژگان و مفاهیم، معنا می‌شوند. در این چارچوب فکری و ضمن وفاداری به دلالت‌های نظری و عملی آن، باید بدنبال اجرای سند تحول بنیادین بود و به خلق آموزش و پرورش جدید پرداخت و الا تحولی اتفاق نخواهد افتاد و بسیاری از تحولات جاری و آتی بر پایه آنها استوار است. اگر این تحول معنایی و مفهومی، درک نشود و مخاطبان سند تحول بنیادین (مدیران، کارشناسان، برنامه‌ریزان، معلمان و کلیه ذی‌نفعان) با منطق و تعاریف دیروز و در چارچوب انگاره‌های نظری و مفاهیم قدیم، بخواهند تحول بیافرینند، زمینه انحراف و شکست تحول بنیادین را به وجود خواهند آورد و تحول به یک حرکت ظاهری در امان فرو کاسته می‌شود و نشاط و شادابی لازم را در مخاطبان و ذی‌نفعان ایجاد نمی‌کنند. برخوردی و کارایی سیستم را به همراه نخواهد داشت.

در نتیجه، آشنایی عمیق و دقیق با این مفاهیم، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است و تحول بنیادین، به مفهوم دقیق کلمه، نیازمند درک مفاهیم جدید و بکارگیری واژگان و کلمات با معنای نوین است تا شریعت در تحول آفرین باشد.

شورای عالی آموزش و پرورش برای تبیین و تشریح مفاهیم جدید سند تحول و فراهم آوردن زمینه درک مشترک و دقیق مخاطبان از این راه، پروژه تحقیقی را به تعدادی از پژوهشگران مجرب و آشنا با سند تحول بنیادین و ادبیات رایج آموزش و پرورش در سطح ملی و جهانی سفارش داده است.

یکی از مفاهیم جدید و پر کاربرد سند تحول بنیادین، واژه «موقعیت» است که در جای جای سند به آن اشاره شده است.

پژوهش درباره واژه «موقعیت» به سرکار خانم دکتر منیره رضایی سفارش داده شده است. تا سئوالات مربوط به این واژه را واکاوی و تبیین و تشریح نمایند. سئوالاتی مانند «موقعیت» به چه معناست؟ آیا در ادبیات رایج تعلیم و تربیت در صحنه ملی و بین‌الملل به کار برده می‌شود؟ از منظر فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، چه معنا و چه دلالت‌هایی دارد؟ کاربرد آن در آموزش و پرورش و در صحنه مدرسه و کلاس چه

پیامدهایی خواهد داشت؟

ضمن تشکر از مشارالیه‌ها و ناظر محترم پروژه خانم دکتر جمیله علم‌الهدی و همکارانم در دبیرخانه شورای عالی به ویژه آقای دکتر مجید رعنائی و سرکار خانم دکتر شهلا سرخابی، امیدوار است این کوشش پژوهشی، زمینه فهم دقیق سند تحول بنیادین و مفاهیم آن و نیز زمینه عملیاتی و اجرایی شدن آن را بیش از پیش فراهم آورد.

مهدی نوید ادهم

دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش

www.ketab.ir

فهرست مطالب

فصل اول:

- ۱۳ ضرورت تبیین مفاهیم اساسی اسناد تحولی آموزش و پرورش
- ۱۵ مقدمه
- ۱۶ رای‌ی تبیین مفاهیم کلیدی در اسناد تحولی آموزش و پرورش

فصل دوم:

- ۲۱ موارد کاربرد واژه مورد در اسناد تحولی آموزش و پرورش
- ۲۳ مقدمه
- ۲۳ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش
- ۲۴ برنامه درسی ملی
- ۲۵ مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران
- ۵۵ مطالعه فلسفی پشتیبان مبانی نظری تحول بنیادین

فصل سوم:

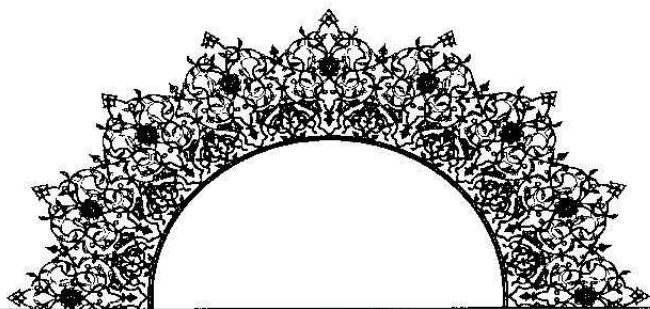
- ۷۷ تلخیص و باهم‌نگری موضوعی گزاره‌های مفهوم موقعیت در اسناد مورد مطالعه در راه ارائه تحلیلی پیرامون آنها
- ۷۹ سند تحول بنیادین
- ۷۹ سند برنامه درسی ملی
- ۸۲ مبانی نظری تحول بنیادین
- ۹۰ پژوهش پشتیبان: تبیین فلسفه تعلیم و تربیت از دیدگاه اسلام

فصل چهارم:

- ۱۰۵ پرسش‌های اساسی پیرامون مفهوم موقعیت و پاسخ به آنها
- ۱۰۷ مقدمه
- ۱۰۸ پرسش‌ها و پاسخ‌ها

فصل پنجم:

- ۱۴۷ تبیین مفهوم "موقعیت"
- ۱۴۹ مقدمه

- ۱- موقعیت ۱۵۰
- ۱-۱- خود موقعیت ۱۵۰
- ۱-۱-۱ تعامل فرد با عناصر موقعیت ۱۵۶
- ۳-۱- مروری بر درک موقعیت ۱۵۸
- ۲- فرد ۱۶۱
- ۱-۲- فرد، استعداد، موقعیت ۱۶۱
- ۲-۲- فرد، تغییر دهنده موقعیت ۱۶۵
- ۳- خداوند، فراموقعیت مرتبط با همه موقعیت‌ها ۱۷۰
- ۴- درک و تغییر موقعیت در گستره ناپستگی‌ها ۱۷۲
- ۵- رابطه متقابل موقعیت و هویت ۱۷۵
- ۶- بازتعریف واژه موقعیت بر اساس تبیین به عمل آمده از این مفهوم ۱۷۷

فصل ششم:

- دلالت‌های مفهوم تبیین شده "موقعیت" برای هر یک از مولفه‌های اساسی آموزش و پرورش ۱۷۹
- اهداف ۱۸۱
- مدرسه ۱۸۳
- برنامه درسی ۱۸۷
- روش تدریس ۱۹۱
- نقش معلم ۱۹۴
- نقش یادگیرنده ۱۹۷
- رابطه معلم و شاگرد در فرایند یاددهی - یادگیری ۲۰۰
- فهرست منابع ۲۰۳